

Napló életemről, 1896 (II. rész)

Nagy Gézáné Bogdán Rozália önéletrajzi feljegyzésének első részét, illetve az önéletrajz elemzését az Örökségünk 2012. évfolyamának 4. számában olvashatják kedves olvasóink. Az önéletrajzi feljegyzések közreadója Bogdán Rozália dédunokája, Nagy Istvánné Szabó Gyöngyvér, a Csíki Székely Múzeum fotográfusa.

Anyám ezek után nem akart eltávozni Kézdivásárhelyről, sem eladni a még mindig meglévő boltot, mert érezte előre, hogy nem lesz szerencsés, és minket féltett.

De Istenem, ki tudott volna ellent állni annyi szép kérésnek, könyörgésnek, mit tata tett, hozva fel az érveket, hogy hisz, ha így is van, az anyám miatt történt velem, s ő túl nem éli, ha el nem megy. Anyám újra engedett, bár most szentül meg volt győződve, hogy kárára teszi, és nem is volt oly boldog, mint hitte, hogy lesz. Rövid idő alatt vizzálykodások fordultak elő, már nem voltak egy nézetben a világ folyása fölött.

Anyám, szegény, érezte, hogy szíve alatt szívet hord¹, kinek létet fog adni, ha eljön az idő. Ez is eggyel több ok volt, hogy tatát kövesse Barótra. Így hát elmentünk, de elutazásunk megelőzte az 1879. évi bécsi kiállítás, ahová anyám tatával együtt felmentek, s elég gondatlanul az üzletet a már nevezett

üzletvezetőre bízta, aki is visszaélt bizalmunkkal, és tetemes kárt okozott, amit sajnos később mi éreztünk meg. Visszajöve a kiállításról megvette a boltot az üzletvezetőtől, s így mi elmentünk Kézdivásárhelyről új otthont alakítani Barótra, ami nagyon nehezen ment, dacára a szíves és barátságos fogadtatásnak, amiben minket részesítettek és felkaroltak.

Tata szeretett volna nyílt házat tartani, multságokat rendezni, és másutt is, hol volt, ott részt venni, anyám meg a csendes, elvonult, boldog életet szeretett volna, és efelett nagyon sokszor lett az úgynevezett házi füst. Később tata elkezdte hanyagolni az iskolát, nem adott pontosan órát. Anyám figyelmeztette, s ő ezért haragudott, fújta magát, hogy nem lehet az életnek rabja.

Hazulról, mert még mindig otthonnak Kézdivásárhelyt nevezük, anyám többször pénzt kapott a künnlévő tartozásokból is, és az üzlet törlesztéséből is. Ő ezt a pénzt jó helyre használta fel,

kiadta kamatozni, és ez tatának nem tetszett, hogy miért nem marad otthon a pénz, és ha kell, költsenek is belőle, ne vonjunk meg semmit magunktól. Úgy, hogy többszöri ismétlések után anyám nem hagyta elpusztítani a már meglévőket. Még annyira is mentek a szóharcban, hogy tettelesen is bántalmazta anyámat többször, minek következtése alatt anyám kedvetlen, visszavonult, szomorú, bánatos életet élt, s végül legnagyobb elkeseredésében az újabb bántalmak miatt kijelentette, hogy visszamegy Kézdivásárhelyre. Bármenyire ellenkezett, kért s fenyegetett tata, anyám nem tágitott, és háromévi távollét után, két lánygyermekkel megszorodva a család, visszajöttünk újra szülővárosunkba, sok tapasztalás[sal] és még több csalódással szívünkben.

Óh, de még ezután jött a fájdalmasabb része az életnek, mert tata, beadva a lemondását, követelt minket, s így mi itthon teljesen kifosztva minden keresetforrásból éltünk vagy három évig tizedmagunkkal, beleértve a két cselédet. S pedig ez sok idő oly terhes családnak, mint a miénk volt, s persze ami megvolt, a késztt ettük és fogyasztottuk. S ha anyám nem teszi jó helyre kamatozni, s elköltöttük volna, mikor kézhöz kapta, úgy akkor nem tudom, miből éltünk volna.

Végre-valahára tata is kapott valami hivatalt, ami épp semminél több volt, de a mi szükségleteink fedezésére, mint a tengerben egy csepp, épp majdnem annyi volt, de mégis csak valami volt, legalább az ő szükségleteit fedezte.

És mi így éltünk napról napra tovább. Tata mindig pályázott és remélt, kapott is kinevezést, de mikor el kellett menni, akkor meg nem tudott elválni a családjától. Anyámat meg hiába hívta, ő határozottan kijelentette, hogy többet nem megy vele sehova, és így is történt.

Nekünk volt egy házuk, de régi, korhadt épület, s más birta haszonbérben. Anyám most hozza az ő atyjától kapott örökséget, és elhatározta azt a házat jó karba helyezni, hogy mi lakjunk ezután benne. Elég jó és kényelmes lakást is építettek azon rondaság helyére, s mi oda is költöztünk, s csinosan be is rendezkedtünk. Itt éltem én azt a kort, mire mindig szívesen emlékszik vissza mindenki. Itt voltam gyermeklány, aki iskoláit végzi, itt ébredtem azon tudatra, hogy már én is ké-

Lakatos József (1871)²

ne legyek valami az élet színpadán, s készakarva szerettem volna hamarosan nagylányt csinálni magamból, hogy számítás alá jöjjek.

Most is mily híven és édesen emlékszem az iskolai időkre, s a nevezetesebb eseményekre, ami, persze, a csintalanságból eredt. S később szintén, mikor varrni tanultam, hisz nem is képzelek asszonyt, akinek ilyen és ezekhez hasonló kedves múlt emlékei ne lennének, de nekem, sajnos, mindig kell, hogy ezen szép emlékeket kísérelje egy el-elszomorító kép, amit bizony azt is át kellett élni, s hogy fáj most is, csupán az emléknél is, hát mikor még át kellett élni, na de elmúltak ezek is, mint egyéb, azt kellene ezek után írnom, de nem tehetem, mert fáj, hogy hiába szedem össze múltamat, elmondhatom, sohasem voltam boldog, ez pedig nagy szó, és ez így is volt.

Mert míg az atyám, szegény, élt, addig csendes boldogság volt a háznál, de azt én nem élvezhettem, csak anyám, ki nagyon sokszor elmerengett, tudatta velünk az akkori és mostani életünk különbségeit. Most minduntalan folyt a házi békétlenség, most ezért, majd azért, s így hát se hossza, se vége nem volt. Mi, szegény fejünk, kértük anyámat, hogy ne szóljon, ne kezdje mindig a viszályt. De, bár megígérte, mert sajnált, látta átélte félelmeink, de azért mégiscsak el is kezdődött, és el is folyt, mint rendesen. S néha még ütlegek is került a sor, amit pirulva és szégyellve írok ide, de mivel igazat szándékoztam papírra megörökíteni, kénytelen vagyok ezt is ide csatolni, azon megjegyzéssel, hogy majdnem mindig tata annyira ingerelte kíméletlen kifejezéseivel, s brutális, primitív, s mondhatnám, néha frivol szavaival, hogy anyám végre nem állta meg, és arcul ütötte.

Persze, mi ezen jeleneteket félholt-ra ijedve éltük túl, hogy most meg tata fogja egyetlen érintésével összezúzni anyámat, ami még, hál Istennek, még nem történt meg, hanem az igen, hogy kezét úgy megfogta, hogy pár hét múlva is meglátszott az ujjai helye.

Ugye ezek szép emlékek múltból, s pedig igaz, mind megtörtént dolgok. S még voltak, ha jól összeszedném emlékezőtehetségem, több és szomorúbb dolgok is.

Például egy darabig mindig miatunk, árvák miatt volt a harc, s fő ok a

*Lakatos Józsefné Zakariás Anna
a lányaival (1881)*

hagyaték volt, mert hányszor tárgyalás volt, mindig előjött, hogy számoltassák, és akkor már mi is rettegtünk, mert tudtuk rendszerint a következő heves zavart, ami közben mi kellett hallgassuk a ránk vonatkozó nemcsak célzásokat, hanem tökéletesen érthető kifejezéseket, hogy mi mind megettük eddig, amit örököltünk. Hát még miniket nem is kötelesek már tartani el, s mehetnénk, s mi ezt kénytelenek voltunk szó nélkül túrni, csak félre fordulva, lopva könnyeztünk, hogy ne lássák, nehogy ebből is baj legyen.

Anyám, szegény, végül mindig a mi pártunkra állt, és ekkor volt meg a haddelhad.

De mint mindennek, úgy el kellett jönni annak is, hogy nővéremhez kezdték udvarlók járni, s óh!, ezért is mennyi kellemetlenségeink voltak. Különösen egy megtetszett neki is, és viszonozva is volt érzelme, aki is többször járt hozzánk, de nem lévén biztos jövője, erősen elleneztek. Többször kért személyesen engedélyt, s oly kedvesen tette azt, hogy nem tudták megtagadni és megengedték, de párszori ottjárta után újra csak azt kívánták, hogy nővérem adjon túl rajta, és ők mi mindent ki nem találtak a közeledés és találkozássá, amit igazán csak mélyen szeretők tudhatnak kieszelni.

Nővérem eközben már egyszer nyilvánított menyasszonya volt egy kereskedőnek Csíkba. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy erőltették ezen elhatározására, nem, sőt, tetszésére bízták a választást aközt, hogy menjen vagy

maradjon az anyai szárnyak alatt, de ő egy hirtelen pillanatban megírta az igen választ, amit később igen megbánt, és fel is bontódott a viszony. Tán jó is volt így.

Érdekes jelenet játszódott le egy vásárnapon. S azért itt pár sorral megjegyzem, ugyanis nővérem fasében volt udvarlójával, s azért is határozta el magát oly hamar, hogy kezét odaadja azon csiki kereskedőnek. Anyám és nővérem elmentek látogatóba, s engem hon hagynak. Alig záródik be utánuk az ajtó, kopognak. Én ijedtemben és féltelmemben, hogy ki lehet, alig bírtam kimondani a szabad szót, s hát ki jön [más], mint a nővérem udvarlója, mégpedig azzal a szándékkal, hogy tőlem kitudja a valót, hogy igaz-e, hogy nővérem jegyes. Én hímezttem, hámoztam, de végre bevallottam az egészet, úgy, mint volt, mert anyám már figyelmeztetett, hogy mondanám meg, hisz neki már nem szabad közelíteni nővéremhez. Így hát gondoltam, Isten neki, bár tudtam, fájdalmat okozok neki, de hát meg kell lenni. És mire én elmondtam mindent, hazajöttek ők, s egy pillanat műve volt, hogy megtudja a valót, hogy elárultam, csak ahogy bejött rám és őrá nézett nővérem és tudott mindent. Az én tekintetem kérni látszott, hogy ne haragudjék a történetek felett, a másik meg teljes neheztelését és szemrehányását foglalta magába. Nővérem elsápadt és intett, hagyjam magukra. Én örültem, hogy megszabadulhatok kínos helyzetemből. Valami két órát voltak együtt. Mire visszamentem, könnyezve találtam mindkettőt, s alighogy lámpát hozva leülök, egyszer kocsizörgés áll meg kapunk előtt, és halljuk, valaki jön is be mihozzánk. Mi vártuk a nővérem jegyesét valamelyik napon, és mint villám cikázott át fejemen az a gondolat, hogy ő, és senki más, s míg én dermedve az ámulattól felállva maradok, egyszer fut be a kisebbik testvérem kiáltva a nevét azon férfinak, kit a sors nővéremnek szánt, hívta őt, hogy menjenek ki, mert megérkezett, és ő hallva ezt éles sikollyal felszökött helyéről, de azon percben összeomlott és elájult. Egymásra néztünk nővérem udvarlójával, s rémületünkben nem tudtuk, mit kezdjünk, de nem volt idő a gondolkodásra, mert anyámat karján vezetve két szobán keresztül közeledett a kijelölt vőlegény. Így mi hirtelen visszaültünk a fotelbe, amelyben ült, és

Nagy Gézáné Bogdán Rozália (1887)

fülébe súgtam lehető élesen, hogy térjen magához, hisz mindnyájunkat bajba hoz, és ő feleszmélt, de ideje is volt, mert anyámék bent voltak, s mire beértek volna hozzánk, újra az a testvérem elszólja magát, tudniillik tudtukra adta, hogy nővérem elájult a vendégjövételétől. Iszonyú kínos helyzet nehezedett mindnyájunkra, de az újonnan jött feltalálta magát, bemutatván magát a más férfi előtt, megkérdezte nővéremet hogyléte felől. S engem tréfás megjegyzéssel illetett, s azzal újra a karjára vette anyámat és kimentek, magunkra hagyva bennünket. Mi unszoltuk a nővérem, hogy menjen ki, de ő kijelentette, bármi történjék, de ő nem bír hozzá szólni, nemhogy nyájas lenne, mint jegyesnek illik.

Másnap korán elutazott a vendég Brassóba, nővérem felkelt és egész hidegen vett búcsút tőle, s mikor közeledni akar, hogy bár kezét csókoljon, határozottan visszautasította. Rá másnap levélben tudatta, hogy nem tud neje lenni, mert mást szeret. Ezen megtörtént dolog után félbemaradt a kilátásba helyezett menyegző. Nem is mertük emlegetni. Azon fiatalember, ki miatt lett ez így, újra járt hozzánk, s régi lett minden, értve a miatta származó kellemetlenségeket is. S így eljárt az idő, bekövetkezett az is, hogy öneki is el kellett menni katonának, mint minden ügyes embernek. Bár csak egy évre kellett elmenni, mégis kétségbe ejtette őket, s nagyon fájón és szomorúan váltak el egymástól. A levelezés folyt, elébb gyakran váltottak egymással, de később ritkábban írtak egymásnak, de azért a viszony fennállt.

És ezek után történt az én egyhangú életemben is változás. Ugyanis én már elvégezvén az iskoláim, anyám a ruhavarrás és szabás megtanulására adott. Szerencsésen meg is tanultam, és elég rövid idő múlva már otthon folytathattam. Ez idő alatt én is a 16. évembe fordultam. Ezen télen szintén jártunk a jégre, s ott megismerkedtünk egy szőke fiatalemberrel³, ki évek előtt barátságban állt fivéremmel. Többször jött mihozzánk, s enyelegve eltöltöttük az időt. Később kezdett mellettem többet lenni és játszani. Én ezt úgy vettem, hogy engem még egész gyerekek néz és úgy játszik velem, mert nővéremnek meghitt barátja lett. Megmondta viszonyát az ő választottjával, nem titkolva el semmit előtte, és a lefolyt kellemes és kellemetlen napokat, mióta ösmeri, viszont öneki is szerelmi titkot mondott el ezen szőke ifjú, azaz, hogy ő is szeret egy lányt szülőföldjéről, és leveleznek ők is. Nővérem ezt elmondta mind nekem, és néha meg is mutatták egyik a másiknak kapott leveleiket, és nekem még tartalmuk titkait is elárulta, s már most el lehet képzelni, mit éreztem én, midőn ezen fiatalember nyájas, hízalgő, s mondjuk, szerelmes szavakat halokan susogott nekem. A harag, a kétség, megvetés az emberi nem iránt, vágyini el az ottani körből, tán egy jobb világba, és a végtelen keserű kétségbeesés járta át szegény árva szívem. Elgondoltam így! Hát ez az élet? Ez az ábrándképnek a valója, amit egy 16-ik éves lány fest magának?! Hogy mit először hall a szerelemtől, az is valótlan hazugság!

És oh, hogy el voltam csüggedve, napokig zavart voltam, nem leltem helyem, szerettem volna futni az emberek közül, és mégis övele is kellett szinte minden nap találkoznom.

Később, hogy látta, hasztalan van körülöttem és beszél, még leveleket írt, és verseket, de én hideg és néma maradtam fájdalomaimmal. Ő látva ezt, nővéremnek elmondta, hogy én őt tán meg sem hallgattam, és szóljon ő énvelem, és kérjen meg szándékom felől. Ez újabb csapás volt árva, szeretet nélküli szívemre. Eddig nagyon szerettem nővérem, s ekkor kezdtem elhidegülni tőle. Gondoltam: hát te is?! Ilyen vagy, mint a többi? Pedig téged jónak hittelek és nagyon sok keserű könnyet hullattam, elgondoltam, hiszen ezen ember, ha mást szeret sok időn keresztül s le-

Nagy Géza (1895)

velez vele, engem akkor csak időtöltő játéktárgynak vesz. S nagyon bántott ezen tudat, de mikor nővérem unszolt, hogy írjak választ kérelmeire, hogy szeretem, ez már kihozott egész valómból. Hát ő kivédeni és figyelmeztetni kellene engem, mivel ő tudta is viszonyát mással, hogy ügyeljek, és ne higgyek, ne is hallgassam meg, hát ő unszol engem annak folytatására. Hej, pedig első szerelemben csalódnai, azt hiszem, örök életen át fennmarad. S én ezeket mind át-átgondoltam minden nap és ... elcsüggedtem egészen. Nem volt még az sem, kinek legalább kipanaszoljam magam, csak, mikor csendes lett minden, beállt az éj, s körülöttem aludtak, csak akkor sírtam ki lelkem kínjait párnáimba bújva, s kértem Istent, vajha szabadítana meg ezen kinteljes élettől, és hány ily éjjelt virasztottam én át, ki tudná azt megmondani. Így éltem én hónapokon keresztül.

Végre ebbe is belefáradtam, s szegény szívem kezdett remélni, hátha valamit mond, hogy szeret, és a más nővel szakít. Persze ezt ismét csak nővéremtől tudtam meg, mert nekem nem is szabadott tudjak a köztük folyt bizalmas társalgásról, s végre 7 hónap hozzánk való járása után, mikor ismét nővéremtől megtudtam, hogy a más lánnyal felbomlott a viszony, mondom, végre én is elszántam magam, és választ írtam kérésére és leveleire. Hogy mit írhattam, azt már tisztán nem tudom, s nem is emlékszem, de igen is arra, hogy következő kedden östve [este] fillérostély [estély] volt, hol mi is részt vettünk. Én övele nem találkoztam a

válaszom átadása óta, ami vasárnap volt és itt, az östélyen négyes közben, amint táncoltunk, azt mondta ő, oly levelet írtam, melyre ő, tapasztalt férfi nem tudja, mit és hogyan írjon választ, és én rá röviden azt mondtam, akkor ne is válaszoljon, ami neki nagyon rosszul esett. Ezen este ideges, indulatos és makacs voltam. Mindenben az ellenkezőjét tettem, mint ahogy ő óhajtotta, és szerettem volna harcra hívni a világot és dacolni ellenségeimmel, és ő mindent szóltan, szomorúan tűrte és nézte. Engem nagyon kifárasztott az erőltetett jókedv, mert naiv voltam mindenkivel, s alig vártam a hazamenést, hogy újra magamra maradva könnyeim özönével könnyítsem nehéz szívem. De minnek is részletezem tovább, elég az hozzá, végre-valahára kezdett szívem is felmelegedni, s hinni kezdem, hátha igazán szeret, hisz a tények is mellette szóltak, mert miért járt volna oly hosszú időn át hozzánk, ha értem nem? S miért volt oly hív mindenhol velem szemben, ha nem igazán vonzódik hozzám?

Ilyen és ehhez hasonló körülmények között eltelt a farsang, és egy pár mulatságban még voltunk, ahol még egy pár udvarló akadt, de látva az ő féltékenységét, nem mertek hosszabban járni utánam, visszavonultak, és ő maradt a régi hú lovag.

Tavaszi eljöttével megkérte kezem anyámtól, tőlem ugyan nem kérdezte volt még addig, hogy őután elmennek-e, csak azt, szeretem-e? S én igenel feleltem, hívén azt, hogy szerelem a neve annak, amit én akkor éreztem. Anyám áldását és beleegyezését adta a kilátásba helyezett esküvőnkre. Csak még én nem adtam határozott választ, de végre én is beleegyeztem, és kitűztük a napot: május 18.

Ezen idő alatt nővéremnek is akadt egy barna fiatalember széptevője, aki meghallva azt, hogy engem, mint kisebbet, megkértek, ő is kedvet kapott, és nyolc nap múlva jelentkezett nővéremért anyámnál mint kérő. Anyám nem akart beleegyezni, hogy egyszerre két gyermekétől válják meg, nem a fiatalabbal kezdik a férjhezmenést. Elég az hozzá, sok kérés és biztatásra ráadta a fejét, és azt mondta, legyen, hát hozzáme gy.

Itt egy rövid jelenetet írok le, milyen komoly leány voltam én abban az időben, és hogy ismerkedett meg nővérem azon fiatalemberrel.

A leírt farsangon egy bálra a fiatal emberek maguk hordták szét a meghívókat, persze a rendezők. Ezeknek egyike volt ezen férfi is. Mihozzánk is elkerült a sor. Épp akkor beszéljük, hogy vajon kik hozzák el mihozzánk, csattan rá a kapu zárja, s kinézve az ablak felé, látjuk, jön két férfi. Megjegyzi az én uram, mert ezután így fogom nevezni, ne, jönnek is. Uccu, nekem sem kellett több, elszaladtam két szobán át ki a konyhára, s őket otthagytam a legnagyobb bámulat közt. De bármilyen gyorsan történt is az én elszaladásom, mégis észrevették, mert hallották az ajtócsapkodást, és bátorságot vettek megkérdezni, ki volt, ki elszaladt? Képzelné lehet az én helyzetem, mert mama megmondta minden leplezés nélkül, milyen szeszélyes lánya van neki. Ki is jött énhozzám, parancsolva, hogy menjek be, szidva, hogy miért futottam ki, s mily zavarban hagytam őket is. Én szépen megkértem, hogy bocsásson meg, de nem tudok bemeni. Bár bánom, hogy elfuttam, de most úgy ver a szívem. Anyám, bemenvén, épp így, szóról szóra elmondta, s én ezt végighallgattam, kíváncsi voltam, azt hittem, elsüllyedek a helyemben. Ők nevettek felette és oly kíváncsi lett az egyik, aki nem ismert, hogy az mondta, ha anyám megengedi, vissza fog jönni később, ha majd előjövök. Anyám szívesen vette, hogy meg fogom legalább szégyellni magam, és többet nem fogom produkálni, mert ezen eset nem is volt az első, de hogy én miért tettem, azt én sem tudom, s nem is tudtam, egy perc szüleménye volt. Ezen fiatalember be is váltotta a szavát és visszajött. Én kéredztem anyámtól egy barátnőmhöz, és bár ott volt az uram, őt is ott akartam hagyni, de nem engedtek, míg végre szépen az ablak alatt leguggolva visszajött azon fiatalember. Mikor belépett, iszonyút sikítottam és háttal fordultam, elfedve arcom, mely szint kigyulladt a szégyenpírtól, de hirtelen meggondoltam magam, visszafordultam s elébe álltam mondva, hogy nézzen meg jól, s végre megkérdeztem, tetszem-e? Volt nevetés, ottmaradva megkezdődött az ismeretség. Így kezdett a ház, vagyis nővérem rendes vendége lenni, míg házassággal nem végződött⁴, összekapcsolva a miénkkel. Egy vasárnap délutánján négyen álltunk az oltár előtt, rendre mondva el az esküt. Én utolsó voltam, de leghango-

sabban mondtam el a holtomiglant. Én voltam a négy közül, aki másnak sem nem mondtam, sem mástól nem hallottam, hogy esküdte volna, hogy szeret. Tiszta volt a szívem, lelkem, bátran felemelhettem a fejem, s bár elhangzott az eskü, s én mégsem hittem, hogy én az uramé lettem, mint álom vagy játék, úgy tűnt fel nekem, s most, évek múlva is csak úgy jut eszembe, s bár a visszaemlékezéstől a gond nélküli, boldog időre, melegség járja át keblemet, mégis oly szorongást érzek szívemben, hogy miért, ki tudja.

Esküvőnk előtti napokban azon fiatalember, aki nővéremet első kérőjétől is visszatartotta, aki abban az időben katona volt, újra hazajött szabadságra. Ahogy hallotta, hogy nővérem megy férjhez, s a kétségbeesés között volt, de úgy az uram, mint mások rábeszéltek, hogy hagyjon fel már nővéremmel, s utazzék vissza ezredéhez, ne érintkezék nővéremmel, mert újra visszalép, s csak szerencsétlen lesz. Végre ráállt és 17-én visszament, mi megesküdtünk 18-án, ki-ki milyen lélekkel, azt csak maga-maga tudta mindenik.

Másnap ide jöttünk Kovásznára, megkezdődött az asszonyságom, ami sok keserűség s betegség, s kevés öröm s meglegedés közt folyt le. Az uramra nincs panaszom, nem csalódtam benne, csak a szerencse nem kedvezett nekünk, s elvette az életkedvemet. 7 gyermeknek adtam életet 13 év alatt, az első 4 elhalt. Aki ezt a keserű poharat ürítette, hogy az első gyermekeit elveszítse, csak annak lehet fogalma azon fájdalomról, másnak hiába mondjuk. Most él 3, van 2 fiú, 1 leány. Az ég oltalmazza őket minden bajtól, s hagyja meg nekem őket.

1. Lakatos Józseftől két gyermek született, Kornélia és Jolán. Jolánnak két lánya volt, Bella és Jolán. Az ifjabbik Jolán férje, Demeter Béla a XX. század elejétől a Székely Mikó Kollégium tanára, az 1940-es években igazgatója.

2. A fénykép hátán: „Külföldi utazása után először kinevezett [felső] n[ép] isk[olai] igazgató Kézdivásárhely az ott 1872-ben felállított [felső] népiskolánál. Most [1884] körjegyző. Utazott 1 évig Würtenberg és Schweitzban. Kapott 1000 f[örin]t[o]t. [...]... ezen kép Würtembergben, Reuthlingenben, tanulmányi kirándulás alkalmával keletkezett. – Lakatos 1884.”

3. Nagy Gézával, aki 1854. október 10-én Marosvásárhelyen született (Nagy Ferenc és Fejér Karolina gyermeke).

4. Férje Khell Bogdán.